

մաթիւն նորա, եւ գլխաւն եթէ փոխանակ յորոյն նոյ՛ բաւայի, եւ փոխանակ գմեկոյն մուրա ելնէ:

Մարգարէն աստուած զմարտաւն աւետարաւ շէշ առնելով՝ քմարտէնուն զայն ասեմք. զմի զետողն գլխովն գառալին կողմն վերին ալմաղղն. մարգարէմ կերպարանք ընդ քերովուն խառնեալ՝ եւ յերկիր վերտան ամբարձէր զկենարարին վարդապետութիւնն: Ուսուցանէր զմարգրիկ մի կայ Հակառակ չարին զգոշաւաւ յայտարար չարելոյ, մատուցանելոյ զմտաւն Հարկաւեղացն՝ ոչ առնել ոգորմութիւն կեցեաւոր մի պահել եւ ջղոջ մարգրան ոչ խնդրել զերկաւորս եւ յազօթս որպէս Հնթանաւուն օրնել զանիծիւն. եւ ասորեացն մարգարիտութիւն ցուցանել, եւ լծնամացն ազօթս աւելնել, եւ կուսանացն բարի եւ հաւատարիմ եւ ոգորման լինել զդիմն ոգորմութեան ի քրապ ամբարել:

Անոն եւ որդին եկեայի ոչ ի մարմնոյ որդի, այլ յաւաքնութենէ ծննալ Հաւատով. որպէս պօղոսի տիմոթէոսի, Մարկոսն այլ յարգահոսան երկրորդ զհնայի, զերկր պաշարել էր, եւ երկրորդ կողմն ալմաղղն, աւանաղէմ քրովունն նմանաւ աւօթին գոյէր, զոր եայտից ամեաւ, եւ հրաման առեալ գոյէր զօրութեամբ պէյան անապատն գամորդին եւ պատարաստէր ամեան ժողովուրդ սեփական զճշգրտի առաւանաւեան զարեկամ փեպպին իսկնոյ եւ զնորոյ միջնորդն զմարգարէին զկատարն մարգարէին եւ առաջեղուն սկիզբն զարեկանան արդարութեան զկարպեանն որ խորանակը զմանկեպ եւ զարինաւարաւ դատարկանալ առնին, եւ փշրել զգլխի ողովանասող վիշապն, որ ի վեր կուրցն բուռէր եւ ի ճանապարհի զգորշապար յերկրպին Հակաւնէր եւ յետ երկրպին զճեմեան:

Իսկ երջանիկն զուկան երկրորդ յայնատարածն տիգրիս, անշնչախոր գնացիւք, զոր երկնիկն ետես զհեռուտիւն որ չարի եւ ի յորդութենէ ուստիցն զքանիւն նաւթիւն խորութեանն ոչ կարաց իմանալ արքայանեւ լով զերայտեցեալ անձինն աւետարանել զպի եղեալ անապարիտութիւնն: Ընդհարող կողմն յալմաղղն եղաւ զճժ քրովունն նմանալ, զմարգարէն վիճակաւն զկործապատառն եւ զպատախիք ամոն անեալ ընդ լծով մեղիստեանն օրինացն, պողաքեր առնել զգլխորային որոմնական փշարն անգառանան արովել կոչելով առ ամենեւեան ընդ քաղաք լծով եւ փողոքի բերամք հանգիստն շնորհելով մեղաւորաց, իւր զբաժանեալն ի հայրաբանս իմանալն որդոյն եւ վատնաւ զաւապանին շնորհան անառակութեամբ տարաշախիկ լինելով ի բազմափողոց քաղաքացին յարկելով: Եւ նա յլէր զնա զմոր ճանապարհն զդառնութիւնն իրեն իրեն զքաղաքութիւն ցուցանել, եւ զխաւարն իրեն պղտը, զխաւարան ապարան, զկողմն արածելով եւ վատնելոյ իւնցին Հայրենի, եւ ի շքառութենէ իմաստուն ճարտարագետ շինողի գտաւն ի պակասանել զենկեացն եւ ի գինեւն խառնելոյ սոզմանհ կորնչէր: Դառնալոր առ Հայրն զման եւ նախ ջան պանկեանն եւ զմորութիւն հայրել, մէ որդի արժանաւոր գալ՝ այլ իրեն զմի զպականաւուն լինել եւ հօրն ընթացեալ ընթ առաջ զպարանոցան անկեալ ծառայիցն հրամայել ի բզպատմանն զառաջին զգեցում յանել զենն պարարակ ածել ի զնոյն եւ աւարտ լինել ի միտան վառն գիւտն արդուն կորուսելոյ:

Իսկ նեփթալիմանն պն շտրորդ եկրատանն Եղմաննէ զոր սիրեն յն պատմել զմեմարարին մարգարութիւնն ի կանա զայլիւնաւոց պատուել զամուս

նաւթիւնն, ընծայեալմատող լինել ի հարանիսն զուրն զինի փոխելով: Առաւելեան անգրանիկն կանգնելով եւ զառ ի ծնէ կոյրն յառաւորելով, եւ զպաղարտ շուրջօրնի արտաք ածելով, իրեն զարեւել սեղացեալ նորափետուր սրառեստ ալք եւ օգապատառ թեւեղ պր արտալով զմեային զգարունն տեսանելով զիմա մն ջողոյն ի վերնատանն ի կուրն եւ արժոյն զոյն իրեն զթմոց հաւառ զգածանէր, յու առաջ զգլխիցին աւետարանչացն կուսալութեանն զարշապարան, բժշկելով զիսականող օձին զմոյնն, երթալով ամպարտիւ թեւովք ընդ յառաջ ան յոյս վերին յիշուսաղէմ: Որ եւ բաւ գուժն իսկ ընկալեալք զհուրն աստուածային սիրոյն զուրոյս մատառակեցին եւ քաղապէս արեացեալ յաղթեցին սիրոյ կենցարդոյ եւ մարմնական հնչատուեանց եւ պատարանք աշխարհի եւ ընկնացան զհետ կաշուն Քրիստոսի: զանալան առաքելութեամբ Զքննալք վառն ի ոմանք: Վարկութեանն ոմանք ի հուր պրեցան, օմանք ի անիւս եւ ի քարին մաշեցան, օմանք ի գաղանահերեկեցն, եւ այլք բաւուր ի փորձ տաննանց մտին կարւրազցին չարաբեցան եւ նազատակեցան վառն Քրիստոսի սիրոյն եւ վառն արքայութեանն իւր այլք բազուր օմանք ի լերին եւ անապատն գնացալով ամալոյն եւ մմարային աշխարհ եւ անգեցան արեւակէզ եւ անձրեւալմալմալ բեմեմ եւ ձիւնալմալք, եղեմնապատ եւ յրատասաղց պահչեւ եւ աղօթիւք Զքնեցան, օմանք ոգորմութեամբ եւ սրոջ տնակացն հանդիպան, եւ այլ ոմանք եկեղեցի շինելով ի վերայ Նշխարաց սրոջ գերաբեցան, եւ այլք բազուր առաքելին վարտեւ եւ արիւտեմամբ քաղաքան եւ երկրպինութեան արժանացան:

Իսկ այս բարեմիտ աղաթատցի Ոսկանն վառն որոյ եւ իսկ ի բանս երկիւղեալք դրով լայ միշտ մտաղոյ լինել թէ եւ իւրն որով բարեթութեանն մտցէ առտերն իւր, զի մի յու նայնաձեռն երեւեսցի առաջին տեսան արարելն իւրոյ: Եւ ապա յուեալ զրաւն ի մարգարէն որ ասէ թէ, երանք որ ունիցի զաւալ ի սինն եւ ընտանիք եւր յիշուսաղէմ: Վասն որոյ զայն զայս եւ զայլս մոյն Հանդիմն զմտաւ ածեալ եւ մանաւանդ զգրանն եւրեւնական զոր ասէ՝ մի գանձեք ձեզ գանձս յերկրի, ուր յեց եւ առաջ ապականեն, եւ ուր գողք ական հատանեն եւ գողանան, այլ գանձեցէք ձեզ գանձս յիւրկին ասէ եւ մէ ուտիւ ապականեն, եւ ոչ գողք ական հատանեն եւ գողանեն(ան): Վասն որոյ ի մոլի եւ զեալ զՈսկանն եւ զղաճափաք սիրով ստոյցաւ գինստանակ եւ զպատառանաւորոյն գանձս եւ զհողիք գանձաւան, այս ինքն զմալկափիթիթ եւ արեւմտապատ աւետարան տերուական վիշտելով զառ զկեղեցին նշ, եւ ի գանձարանն տեսան զիւրն ի իւր նուիրելով առ ի պայծառութիւն ուր իկնցի եւ ի խորանս ի յնձնութիւն մանկանց սիրոյն: Եւ առ ի յիշատակ հոգւոյն եւ իւր եւ մեղապարտ ոսկանին եւ մեղացն իւրոց հօրն եւ ումին մերն կուլուին եւրօրն ի հրատարն աւետարան, եւ իւր հանգուցեալ կենակցին (բառ մը յերկար) եւ իւր հանգուցեալ որդոյն Եղմանեանն երթնանին, իւր հանգուցեալ հօրեօրն երկնան եւ ամենայն աքեան զարմին սոցա հողին աստուած յուսաւորեցէն: Եւ եզ յիշատակ ի սուր Վարդան իւնեղեցին, այս իրեն ի գիւղն աստապատոյ իւր ողն այս տաւա գրեան ծաղկեցաւ եւ աւարտեցաւ ի քաղաքս յեւրդիկոյ որ եւ ասէ ի օրօրմ, ի լծին հայոց, ի ձիւր, ամին եւ փետափր ծի: Ձեւ

և հարեցրաւ իմ մկրտչի կուսակրան արեղայի. եւ կողակցին իւր մարթին. եւ որդին իւր յակօր. արեքսանոս. զորհոր. արքեստակէս: Եւ զգուստը իմ զմարգարիտն. նույնպարն. եւ զբայրն իմ նուրմէլք. զՏուփսիմ. եւ զամենայն արեան մարձաւ որսն. զԲենգամիսն եւ զհամազագեանն. Եւ Աստուած որ առաւան է ի տուրս որորմուծեան. ձէլ յիշողացք եւ մեզ յիշեալս որորմուծ իւր միսանգամ գալչստամբն ամեն եւ երկրին: (Առաքին մասը բուն գրչեն, իսկ փակագծեալը ստացողն):

Էջ 250թ. Գարեթալ յերես անհեալ աղայեմք զձեզ մի մանկուհեք նր եկեղեցոյ որք կարգալով կամ աւրինակելով կամ տեսնելով զվերին (= զվերինն) շտապող նր աւետարանիս զուստայ միբան որ շտապալ զայս յիշատակ իւրն եւ ծննդացն իւրոց ուստայ յակորին եւ կողակցին իւրոյ տայուսին եւ իւր զաւանին ճանփաշին նիկարին քն նաւ արչն զուստայ զմիբուն եւ զիւր որդին զիւսփի այր եւ զայս կուլ որ եւ զմայրն սոցա զհոռփսիմայն. յիշեցէք թ քն եւ նծ զձեզ յիշէ ամեն:

Էջ 251ա. Գարեթալ վերինն ստացող նր աւետարանի. աւետակէս քչէս որ ստացայ, մերսիք եպիէ. զաւետարանն թ հայալ ընդից իմոց, առի, թ, Ռ. գահէկ. յիշատակ ինչ եւ ծնողաց իմոց հոյն իմ, խուպանին, մարն իմ, պէկի իսովն ունին, կողակցին իմ, աղկարսին, որդոյն իմոյ շտապայ նորայ բողոք սարկաւագին, աղապին, առահարակ ամենայն աշխատողայն սոցայ յիշեցէք զանձն ձմ թ ի թվ. ա ժե. թ յառաջնորդութեան նր ածուռոյն ստաթէի, շտեփանոս. արչէպիկոսպոսի. թ թագաւորութեան շահ թահմագին. կաթողիկոսութիւն. Էջիմածնին աք միապէկին:

(Հարաւանիէն)

Հ. Յ. ԱՍԴՈՒԾԱՆ

Գ Ր Ա Կ Ա Ն

Գ Ր Ա Կ Ա Ն Գ Ի Մ Բ Ե Ր

Ի Ի Ր Ի ՎԵՍԵԼԱՊՈՒԹ

(Նոս կենսքը նա գրական գործում էր յիշումը):

(Հարաւանի-Իւն եւ Կերէ)

Վեներովկու գրական գլխաւոր սալարեղջ սակայն կազմում եւ քննադատական բաժինը: Այդ ժողի մէջ բանասիրական շնորհայի ձիւրքերով ցոյց եւ տալիս եւ գիտնականի եւ հրապարակաբոսի եւ բուն քննադատ-մատնանխօս պատմարանի արժանալայել ուղղութիւններ, որոնց մէջ նրա ուղղութիւնը աւելի յափշտակուած գրաւում են, արժապող գայափարք մասին ժողովով, գլխաւորապէս գրուածքի արուեստագիտական, բիւլետիֆիկացիոն կողմի յատկութիւնները: Բացի ուսանելէն, տրիպարքի մասին ժողովով, գլխաւորապէս գրուածքի արուեստագիտական, բիւլետիֆիկացիոն կողմի յատկութիւնները: Բացի ուսանելէն, տրիպարքի մասին ժողովով, գլխաւորապէս գրուածքի արուեստագիտական, բիւլետիֆիկացիոն կողմի յատկութիւնները: Բացի ուսանելէն, տրիպարքի մասին ժողովով, գլխաւորապէս գրուածքի արուեստագիտական, բիւլետիֆիկացիոն կողմի յատկութիւնները:

Ներք. Գողէի, Զոյայի, Ըպիհազէնի, Վերերի եւ Անգրէ Ընիէի, Զ. Լեօպարդու, Զ. Զայնի եւ այլ մի քանի բանաստեղծների բնագծերի մասին եղած յօդուածները: Ունի եւ պետական ամսագրումը ուշագրութեան արժանի պատմաքննական հետազոտութիւններ, ինչպէս «Ֆ. Վելլին», «Ժ. Ռասարն», «Կենսագրութեան» «Ռեզենդան» եւ ուրիշ շտապող, վերքած զանազան ինտելեկտ ու պատմական գարեջրման երեւոյթները: Պետերբուրգում հրատարակուող «Նովոստի» լրագրի բանասիրականներում Վեներովկին տալիս է գեղեցիկ եւ հետաքրքրական յօդուածներ սոսալ լեզուներով լոյս տեսած նորանոր գրքերի մասին. իսկ «Սեմա» շաբաթաթիւթում մի շարք լուրջ մատենագիտականներ: Մոսկուայում նրա խմբագրութեամբ հրատարակուած էր մի խոշոր գործ — «Գրականական գրականութեան պատմութիւնը ԺԹ. դարում» 1896 թ. իր մահերի Ա. Դատուրեանի աշխատակցութեամբ թարգմանուած է առանձին գրքով «Պեպո» հայկական կոմիտէին նշանաւոր ինտելեկտ Գ. Սոնգուկեանի կենսագրական տեղեկութիւնները: Թեպետ թիֆլիսի ժողովրդագրաբանի եւ ունի բնուրոյն յատկութիւնները անմոծօթ պիտի մնան անշուշտ ուսուցիչները, բայց այդպէս նրանք կարող են ծանօթանալ ինտելեկտ բովանդակութեան, նրա հեղինակի աշխարհայեցեցեցեցի, հայ թատրոնի նշանակութեան, գրամատուցների ու բնական լաւագոյն գործիչների հետ: Յիշանքները բացի, Վեներովկին զետեղել է Բոլշակուցի «Հանրագիտական Բառարանի» մէջ (1896—1899) խրեմանի, Միխիմար Սերաստայու եւ Միխիմարեանների, Նալարեանի, Նալարեանի, Պարոնեանի, Պատկանեանի, Պոռնեանի եւ Բաֆֆու կենսագրութիւնները: Այդ գործի շնորհիւ մեր այս մտքի գլխաւոր առաջնորդ ներկայացուցիչները շարք են մտնում եւ գաւում ընդհանուր գրականութեան գործիչներին: Բայց ամենից զանաւորելն, ինչպէս նկատեցիք, այն հանրամարդկային վեհ սկզբունքն է, այն երկրորդականութեան միայն ու համարախոսութեան գաղափարը, այն ձգտումների իրական ներշնչումները, որոնք արտայայտուում են այնքան գեղեցիկ կերպով Վեներովկու գրչի տակից դէպի հայասիրութիւնը, դէպի հայ կեանքի լաւագոյն ապագան: Եւ իբրեւ հաղորդակտ մեկը՝ իր գեղեցիկագիտական ուսումնասիրութիւններով եւ հայ բանաստեղծների վրայ գրած բազմաղղութեան քննադատական յօդուածներով՝ կարողացաւ 10 տարուայ նախ ծանօթագործութեամբ, որանց մօտ 8 տարի առաջ, ձեռք բերել մի փառաշուք անմարմարան յոբեւան հայ ազգի երախտագիտական անեղծ արտքի գագաթնակները: 1900 թ. յունուարի 22ին նրա գրական եւ հասարակական բեմունակ գործունէութեան տարանմանը ողջունողներն արտառուշ խօսքերն ու բարեմարդութիւններն էին լսելի ինչպէս ամեն կողմերից, բազմաթիւ բուն ծափահարութիւններով, յօդուածներով, շնորհասարական ուղղութեամբ, հետագերբով եւ գեղեցիկ նուէրներով, դէպի Մոսկուա «Կոմիտենտալ» կու-